

บริบทและการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นไทย
Context and development of local politics in Thailand

ทักษิณ ประชามอญ

Thaksin Prachamon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การเมืองเป็นเรื่องไกลตัว เป็นคำพูดที่มักจะได้ยินได้ฟังบ่อยๆ ตามพื้นที่ชนบทของสังคมไทยเพราะการผู้พูดเหล่าต่างก็ต้องดิ้นรนทำมาหากินเพื่อการเอาตัวรอดไปวันๆ ให้ได้แม้ว่าการเมืองจะเกี่ยวข้องกับประชาชน แต่ในความรู้สึกได้บ่งบอกว่า การเมืองเป็นเรื่องของคนรวยหรือคนมีความรู้เท่านั้น หาได้เกี่ยวคนจนๆ หรือคนไร้การศึกษาไม่ หรือเจ้าของธุรกิจที่ต้องการปกป้องผลประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในธุรกิจของตนเองเท่านั้น ทำให้การมีส่วนร่วมในชนบทหรือคนส่วนใหญ่ยังเกี่ยวข้องกับการเมืองเพียงแค่ว่า การเลือกตั้ง ซึ่งความรู้สึกและทัศนคติดังกล่าวนี้สังคมไทยต้องได้รับการพัฒนาภาคการเมืองการปกครองให้มากขึ้น โดยเฉพาะสังคมรอบนอกที่มีการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระจายอยู่ทุกพื้นที่ด้วยการ 1. การส่งเสริมการศึกษาผ่านระบบการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น หรือสร้างโรงเรียนประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นและประชาชนต้องผ่านประกาศนียบัตร 2. การออกระเบียบกฎหมายเพื่อการรองรับการออกแบบเชิงนโยบายที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดของภาคการเมืองท้องถิ่น 3. เพิ่มพลังสื่อสารมวลชนและเปิดช่องทางสำหรับสื่อระดับท้องถิ่นให้บทบาทในการทำหน้าที่ให้ความรู้ 4. เพิ่มพลังการติดตาม ตรวจสอบและระบบประเมินการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น 5. ลดอิทธิพลและบทบาทของผู้นำชุมชนในการทำหน้าที่ในช่วงมีการเลือกตั้ง

คำสำคัญ : การเมืองท้องถิ่น, ความรู้สึกทางการเมือง, การพัฒนาการเมืองท้องถิ่น.

Abstract

“Politics is far away” Is a speech that can often be heard especially in rural areas of Thai society. Since the speakers they all has to struggle to make a living for their survival. Even if politics is concerned with people, in a sense, it indicates that Politics is only about the rich or the knowledgeable. There is no connection with the poor or uneducated people or even business owners who only want to protect the interests and strengthen their own business. Therefore, the participation related to politics in rural areas or the majority of people is still just by elections. Within this sense and attitude, Thai society needs to be developed more in the political and administrative sector, especially in the rural areas with Local and local government organizations scattered in all areas by 1. To promote more education through the non-formal education system or create a local democratic school and people must pass a certificate 2. Legislation to support

policy design that requires the public participation of the local political sector. 3. Increase the power of journalism and open channels for local media to play a role in educating. 4. Increase the tracking power, check, and evaluation of the local politicians' performance. 5. To reduce the influence and role of community leaders in acting during elections.

Key words: Local politics, political attitudes. Local political development.

บทนำ

ประเทศไทยที่กระแสแนวคิดการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นได้เริ่มมีพัฒนาการ อย่างเห็นได้ชัด พร้อมกับกระแสความคิดการปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 และการเกิดขึ้นของขบวนการปฏิรูปการเมือง ที่มุ่งหมายให้สังคมไทยสามารถพัฒนาประชาธิปไตย ได้อย่างเต็มรูปแบบและเนื้อหา จนเกิดการผลักดันและการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ระบุให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้เป็นนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง โดยสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และหมวด 9 ที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ในมาตรา 282-290 เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่ท้องถิ่นเช่น ให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง มีอิสระในการกำหนดนโยบาย ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างการบริหารในรูปของสภาท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ให้ท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเอง เป็นต้น ทำให้รัฐธรรมนูญ ได้สร้างความชัดเจนต่อการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเชิงกระบวนการทางกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เช่น ให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจในเชิงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ และจัดตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่จัดทำแผน กำหนดหลักเกณฑ์/ขั้นตอน และเสนอแนะแนวทางในการกระจายอำนาจเช่น กำหนดอำนาจหน้าที่การจัด บริการสาธารณะ การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ จนกล่าวได้ว่า มรดกของรัฐธรรมนูญฯ 2540 และ พรบ. กระจายอำนาจฯ 2542 จัดเป็น “คลื่นลูกที่หนึ่ง” ของ กระบวนการการกระจายอำนาจที่สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันทางการเมือง-การบริหารของไทย อย่างมีนัยสำคัญ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2554 : 5)

ความคิดและวิถีปฏิบัติต่อประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของไทยนั้น มักจะอยู่ในกรอบและรูปแบบเดียว คือ รูปแบบที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านผู้แทนเพียงเท่านั้น นักวิชาการบางท่าน มีความคิดว่า “ประชาธิปไตย ระดับท้องถิ่น ไม่ควรที่จะมีพัฒนาการมาจากประชาธิปไตยระดับชาติ (คือ การที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านการเลือกตั้งผู้แทน) แต่ ประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เมืองพัทยา รวมถึงกรุงเทพมหานครนั้น ควรให้ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล บ้านเมืองให้มากขึ้น โดยควรสร้างราษฎรหรือประชาชน ให้กลายเป็นพลเมือง” ซึ่งมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น โดยไม่ปล่อยให้ประชาชนเป็นเพียงผู้ลงคะแนนเสียงหรือผู้รับนโยบายจากรัฐเท่านั้น (ธนัญญา สุขะวัฒนะ, 2551 : 6) ซึ่งเป็นแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบเก่ามีพื้นฐานอยู่บนแนวการศึกษาเชิงสถาบันทาง

การเมือง แนวกฎหมายและทางการ (Formal-legal institutional approach) กรอบการวิเคราะห์แบบรัฐชาติ (Nationstate) และรากฐานอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย (Liberal democracy) แนวคิดท้องถิ่นนิยมมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ การ มองอำนาจสาธารณะแบบเอกนิยม (Monism) ทำให้รัฐผูกขาดงานสาธารณะของสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท างานสาธารณะในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐเป็นสำคัญ นอกจากนี้การให้ความสำคัญแต่เฉพาะ การเลือกตั้งของแนวคิดท้องถิ่น นิยมแบบเก่ายังประสบกับปัญหาความเปราะบาง (ชยยันต์ ประตชิฐศิลป์และคณะ, 2562 : 60) ดังนั้น การพัฒนาการเมืองระดับรัฐอาจจะต้องมีการ สร้างโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถเลือก ตัวแทนของตัวเองเข้ามาท ำหน้าที่ปกครองและบริหาร จัดการทรัพยากรหรือกิจการสาธารณะได้ อันเป็นการกระตุ้น ให้ประชาชนมีความสนใจท างาน การเมืองและมีฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการบริหารจัดการในระดับที่ใกล้ชิดตัวได้ มากขึ้น รวมไปถึงท้องถิ่นในมิติของการกระจายอำนาจยังถือเป็นเวทีการเมืองระดับย่อยที่ประชาชนสามารถ เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทต่างๆ ได้มากขึ้น นอกจากนี้ ความชอบธรรมหรือความ เป็นเลิศขององค์กร ปกครองท้องถิ่นก็มาจากภาพลักษณ์ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารจัดการที่มีคุณธรรม และความโปร่งใส ซึ่งแม้จะเป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่ง แต่ก็ถือเป็น ส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ต่อคะแนนนิยมที่ นักการเมืองท้องถิ่นมุ่งหวังในการได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง (ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล, 2559 : 189)

จะเห็นได้ว่า สังคมไทยแม้ว่าเปิดกว้างสำหรับการเข้าสู่กิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้นด้วย กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ 2550 มีให้เห็นผลประโยชน์ในระดับท้องถิ่นให้เกิดกระบวนการ ชักใยแห่งความหวังสุดท้ายให้กับประชาชนที่ยังขาดความรู้ให้เข้าสู่โรงเรียนประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น แต่กระนั้น การ พักฟื้นและเยียวยาความหวังต่างก็ต้องมองเห็นจุดบอดของประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่นที่จะมองกลไกการสร้าง พลังการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้มากขึ้น กลับไม่สามารถยกระดับการพัฒนาไปสู่กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้ มากนักด้วยปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและอำนาจที่ผูกติดอยู่กับนักการเมือง ระดับชาติ การทุจริตคอร์รัปชันไม่ได้แตกต่างไปจากภาคการเมืองระดับชาติ ความรู้เรื่องการบริหารจัดการองค์กรยัง น้อย การทำหน้าที่ในเชิงสภาท้องถิ่นยังไม่บทบาทที่ชัดเจน อีกทั้งการรวมกลุ่มทางอิทธิพลเพื่อการควบคุมกิจกรรมใน ท้องถิ่นให้มากขึ้น ขาดการตรวจสอบจากประชาชนที่ขาดความรู้เรื่องประชาธิปไตย เป็นต้น ล้วนแล้วต้องได้รับการ พัฒนาแบบองค์รวมทั้งหมัดหรือระบบและโครงสร้างที่หละหลวมไปด้วยสิ่งที่มีใช้แนวคิดหลักที่ควรจะเป็นให้ หมดไปด้วยการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นซึ่งมองประเด็นเหล่านี้ เรื่องการศึกษาของนักการเมืองกับประชาชน การออก ระเบียบกฎหมายให้เกิดการมีส่วนร่วม การเพิ่มบทบาทสื่อระดับท้องถิ่น สร้างระบบติดตามตรวจสอบจากภาคประ สังคมตามกฎหมาย อีกทั้งจัดสร้างโรงเรียนประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง และลดอิทธิพลและบทบาทผู้ชุมชนในช่วง เลือกตั้งน่าจะเป็นโอกาสใหม่ให้กับสังคมชนบทมากขึ้น

บริบทการเมืองระดับท้องถิ่นไทย

การเมืองท้องถิ่นในประเทศไทยมีแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองแตกต่างกันจำแนกได้เป็น 3 แบบคือ

- 1) วัฒนธรรมการเมืองแบบปรีชาหาหรือ ซึ่งพัฒนา มาจากความโดดเด่นของการเมืองค้ำชูชุมชนที่เข้มแข็ง
- 2) วัฒนธรรม การเมืองแบบแข่งขัน-ทำลายล้าง ซึ่งพัฒนามาจากการแย่งชิงและยึดครอง ฐานเสียงและผลประโยชน์ ทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองในระดับชาติ และท้องถิ่น และ
- 3) วัฒนธรรมการเมืองแบบรวมศูนย์-ผูกขาด

อำนาจ ท้องการเมือง ซึ่งแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองของท้องถิ่นมีความ สัมพันธ์กับขีดความสามารถในการริเริ่ม นโยบายการพัฒนาใหม่ๆ ของท้องถิ่นค่อนข้างชัดเจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมแบบปรีชาหาหรือมี ขีดความสามารถในการริเริ่มและขับเคลื่อนนโยบายในเชิงนวัตกรรมได้สูงกว่าวัฒนธรรมแบบอื่นๆ (จรัส สุวรรณมาลา , มปป. : 1)

การเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการเมืองระดับชาติในฐานะที่เป็นฐานราก สำคัญของการเมืองระดับชาติ ซึ่งหากการเมืองท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมั่นคงแล้วย่อมส่งผลดีต่อการเมือง ระดับชาติอย่างแน่นอน ดังปรากฏให้เห็น ตัวอย่างในหลายประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองที่เข้มแข็ง มั่นคง เช่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น ซึ่งการเมืองของประเทศดังกล่าวนี้มีพัฒนาการทาง การเมืองจากระดับล่างสู่ระดับบนโดยมลรัฐหรือชุมชนท้องถิ่นมี ความเข้มแข็งและมีบทบาทสำคัญในการ ปกครองตนเองมาก่อน ส่งผลให้มีการรวมตัวกันเป็นประเทศทำให้การเมือง ระดับชาติมีความเข้มแข็งไปด้วย นอกจากนี้ การเมืองท้องถิ่นยังเป็นเสมือนช่องทางที่มีส่วนร่วมของประชาชนใน ชุมชนท้องถิ่นในการ สะท้อนถึงปัญหาความต้องการของตนผ่านการแสดงออกทางการเมืองในหลากหลายช่องทาง เช่น การยื่น ข้อเรียกร้องต่อผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งของตน หรือการร้องเรียน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ปัญหาความต้องการของตนเองแพร่กระจายออกไปในวงกว้างจนทำให้เจ้าหน้าที่ รัฐมี อาจนึ่งเฉยได้ต้องเข้ามาดำเนินการแก้ไขหรือตอบสนองความต้องการดังกล่าว และการเมืองท้องถิ่นยังเป็นเวทีหรือ พื้นที่ที่สาธารณะทางการเมืองของกลุ่มการเมือง หรือ กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่นในการเจรจาแลกเปลี่ยน หรือต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกัน หรือ ระหว่างกลุ่มกับ ภาครัฐ เช่น การที่กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเจรจาร่วมมือ กับกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ใน การต่อต้านโครงการสร้างโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานถ่านหินที่จังหวัด กระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มี ชื่อเสียงทางด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหรือกรณีชาวบ้านบริเวณริมคลองแสนแสบยินยอม ยุติการ ประท้วงและรื้อถอนบ้านออกจากพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่รัฐจัด หาที่อยู่ให้ใหม่ที่ดีกว่าเดิมหรือกรณี ชุมชนป้อมพระกาฬยื่นหยัดต่อสู้กับกรุงเทพมหานครที่พยายามขยายผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณป้อมพระกาฬออกไป (ปธาน สุวรรณมงคล, มปป. : 10-11)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของระบอบ ประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการ ปกครองของ ประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และ ควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดีการปกครองท้องถิ่นถือ ว่า เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยระดับชาติเพราะการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ระดับชาติจะ ประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยพัฒนาการของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ก่อน โดยสร้างความเข้าใจ และการยอมรับจากประชาชนว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขา นอก จากนี้ การปกครองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันฝึกอบรมประชาชนให้ เข้าใจกระบวนการและกลไกทางการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะช่วยให้ประชาชนเกิด การเรียนรู้และเข้าใจในระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หากประชาชนไม่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วม ในการปกครองท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและจริงจังแล้ว คงหวังจะเห็นการพัฒนาการเมืองการปกครอง ในระดับชาติได้ยาก (วัชรารักษ์ จุ้ยลำเพ็ญ, 2558 : 9) แต่กระนั้น ภาคการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นยังมีปัญหาอยู่มากมาย เช่น ประชาชนยังมีการปลูกฝังในระบบอุปถัมภ์อยู่ มีการ

แบ่งกลุ่ม ไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเลือกตั้ง และการประชาสัมพันธ์เลือกตั้งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ (บุศรา โปธิสุข, 2558 : ก)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้ภาคการเมืองระดับท้องถิ่นไม่ได้แตกต่างไปจากบริบทเดิมที่เคยเป็นที่มีความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติ นับได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นอน ในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patron-Client Relationship) ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินของไทยยังคงมีลักษณะที่รวมศูนย์ เรา คงสังเกตเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นอาจมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ในเชิง อุปถัมภ์ที่นักการเมืองระดับชาติจะเป็นผู้นำเองประมาณตลอดจนโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เป็นของราชการใน ส่วนกลางลงไปสู่ระดับท้องถิ่น ในขณะที่นักการเมืองในท้องถิ่น ก็จะมีสภาพเป็นผู้รับงบประมาณและโครงการ พัฒนาเหล่านั้น เพราะหากนักการเมืองท้องถิ่นจะอาศัยแต่เพียงงบประมาณของท้องถิ่นเอง ก็คงไม่สามารถดำเนิน การอะไรได้มากนัก เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีอำนาจหน้าที่และทรัพยากรที่จำกัด อย่างไรก็ตาม เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่นักการเมืองระดับชาตินำเอาความเจริญมาให้แก่ท้องถิ่นของตน นักการเมืองท้องถิ่นก็อาจจะต้องตอบแทนนักการเมืองระดับชาติเหล่านั้น โดยการทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนที่คอยรักษาฐานคะแนนเสียงให้กับนักการเมืองระดับชาติ ทั้งนี้โดยอาศัยการที่นักการเมืองท้องถิ่นมักเป็นคนในพื้นที่จริงๆ และมีโอกาสอยู่ใกล้ ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากกว่านักการเมืองระดับชาติ(เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543 : 57-60. อ่างในศุภสวส์ดี ชัชวาลย์, 2556 : 67)

จะเห็นได้ว่า บริบทการเมืองระดับท้องถิ่นไทยยังคงมีติดบอดปดคลุมไปด้วยกระแสความไม่เป็นตัวตนของประชาชนแถบชายขอบทำให้เกิดการกล่าวอ้างกระแสความคิดและค่านิยมของประชาชนในพื้นที่ชนบทของกลุ่มฉกฉวยโอกาสของเหล่านักการเมืองที่พยายามยกเอาประชาชนเป็นที่ตั้งแต่ไร้ซึ่งจิตสำนึกต่อความรักในประชาชนเหล่านั้นไม่ บริบทการเมืองท้องถิ่นยังเป็นและคงสถานะอยู่อย่างนั้นแม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปก็ตาม เพราะการศึกษาเวลาในประการอาชีพ ความเกี่ยวข้องทางการเมืองท้องถิ่น และวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ยังไม่ได้รับการสนองที่ตรงต่อความรู้สึกแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ควรจะได้รับทำให้ความเป็นชนบทยังคงเป็นชนบทอยู่อย่างนั้น แม้ว่ากระแสการมีส่วนร่วมและกระจายจะเป็นที่สิ่งที่จะบูไว้ในรัฐธรรมนูญและสามารถรับรู้ได้ แต่อาชีพและการรับรู้ถึงผลกระทบเชิงการดำรงชีวิตภายใต้กรอบการเมืองที่ประชาชนยังขาดความรู้อยู่มาก เพราะฉะนั้น คงต้องแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นบนฐานความรู้สึกใหม่ๆ และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้นจึงจะเป็นโอกาสให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบนอกทั้งหลาย

แนวทางการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นไทย

การพัฒนาทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นด้วยระบบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ระบบการเมืองต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” ที่แท้จริงพร้อมกันนี้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จะเกิดประสิทธิภาพ

และประสิทธิผลได้นั้น ต้องยกระดับศักยภาพองค์กรชาวบ้าน สถาปนากลไกการเมืองภาคประชาชนในระดับท้องถิ่น เพื่อทำ หน้าที่ผลักดัน ติดตามตรวจสอบ สนับสนุนการทำงานร่วมกัน สร้างพื้นที่ในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสร้างพื้นที่รูปธรรมการเรียนรู้ ภายใต้ทิศทางในการบริหารจัดการท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม สร้างกลไกการทำงานร่วมกันการประสานความร่วมมือในหลายภาคส่วนทั้งในระดับนโยบายระดับเครือข่ายรวมถึงระดับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน (สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557 : 7-8,41) ซึ่งประเด็นหลักๆ ของการสร้างการเมืองใหม่ในระดับท้องถิ่นยังคงให้ความสำคัญไปที่การมีส่วนร่วมของประชาชนแม้ว่าจะเป็นการสร้างที่สำคัญก็ตามแต่ด้วยบริบทสังคมชนบทแตกต่างไปจากสังคมเมืองที่มีการศึกษาเรื่องประชาธิปไตยอย่างมาก และมีรายได้ในการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายรับรู้ถึงผลกระทบต่อนโยบายต่างจากภาครัฐบาล แต่กระนั้นประชาชนในท้องถิ่นหรือชนบทยังคงก้มหน้าก้มตาทำมาหากินไปวันๆ มีชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่วุ่นวายจากภาคการเมืองหรือไม่ได้สนใจว่า ใครจะเป็นรัฐบาล ใครจะเป็นเผด็จการ ใครจะได้ตำแหน่งอะไร หากไปถามชาวบ้านในเรื่องดังกล่าวว่าใครเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง และนโยบายการคลังมีผลกระทบอย่างไรต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน จะได้รับคำตอบว่าไม่รู้ เพราะฉะนั้น คำถามหลักๆ ก็คือ แล้วภาครัฐจะทำอย่างไร จึงจะพัฒนาการรับรู้และและกระแสแห่งการเข้าใจและเข้าถึงระบบของการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นให้กับประชาชนได้อย่างแม้ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาในการวางรากฐานที่สำคัญอย่างต่อเนื่องและจริงจังดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 การส่งเสริมการศึกษาผ่านระบบการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น หรือสร้างโรงเรียนประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ทั้งนักรการเมืองและประชาชนต้องผ่านระดับประกาศนียบัตร ซึ่งมีความพยายามอย่างมากของภาครัฐและสถาบันการเมืองท้องถิ่นที่จัดให้มีการกำหนดให้การเรียนเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่มองเห็นว่า ในพื้นที่ชนบทยังขาดความรู้ที่สอดคล้องกับการรับรู้ทางการเมือง ที่องค์ประกอบหลัก ๆ 4 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ 2) หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 3) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และ4)การสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม (วันชัย หวังสวัสดิ, 2560 : 60) โดยมีกรอบการส่งเสริมโรงเรียนประชาธิปไตย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียนหรือสถาบันทางการศึกษาอื่นๆ และระดับชุมชน จะทำให้การปลูกฝังและพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาและชุมชน จำเป็นต้องดำเนินการให้มีการเชื่อมโยงสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนบริหารงาน ประเมินผลงานโดยคำนึงถึงความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อให้ตรงเจตนารมณ์และสอดคล้องกับหลักการ (โยนงศ์ ทิมสุวรรณ, มมป. : 10) จะเห็นได้ว่า มีความเป็นไปได้อย่างมากต่อการขับเคลื่อนเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นให้สามารถยกสถานะการรับรู้อีกทั้งสามารถปลูกกระแสความตื่นให้กับประชาชนเข้ามาส่วนร่วมในระบบของวิถีชีวิตตามปกติของประชาชนในพื้นที่นั้น ซึ่งหากระบบการศึกษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตจะทำให้การพัฒนาสิ่งต่างๆ จะตามมาอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวัฒนธรรมประเพณีในระดับท้องถิ่นอีกด้วย

ประการที่ 2 การออกระเบียบกฎหมายเพื่อการรองรับการออกแบบเชิงนโยบายที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดของภาคการเมืองท้องถิ่น ในบรรดากระบวนการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยการร่วมทำ ร่วมกำกับดูแล และร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญ และเป็นกลไกในการแสดงการมีส่วนร่วม

ร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน (สากล พรหมสถิตย์และนพดล ธีระวงศ์ภิญโญ, 2561 : 43) แม้ว่าจะกฎหมายที่ออกมาส่งให้ประชาชนต้องออกไปใช้สิทธิทางการเมือง หากไม่ไปใช้สิทธิก็จะทำให้เสียสิทธิทางการเมือง เช่น อาจจะทำให้เสียสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือเป็นวุฒิสมาชิก หรือเสียสิทธิในการที่จะเข้าชื่อกันห้าหมื่นเพื่อเสนอ ร่างกฎหมายในหมวด 3 ของรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งการบริหารระดับสูง ตาม มาตรา 304 เป็นต้น (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546 : 3) เพราะฉะนั้น การที่ประชาชนในฐานะเจ้าของสิทธิจำต้องเสียสิทธิบางประการ แต่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมืองทำให้ประชาชนที่ไม่ได้สนใจการเมืองจึงไม่สนใจสิทธิของตนเองตามไปด้วยทำให้การมีส่วนร่วมขึ้นพื้นฐานถูกละเลยไปโดยไร้ประโยชน์ต่อการบัญญัติกฎหมาย แต่กระนั้น ฝ่ายผู้รับผิดชอบจะต้องยกระดับความคาดหวังและความต้องไปให้สูงขึ้นไป ฝ่ายการกำหนดในทางการเมืองที่ระบุงกฎหมายว่าด้วยการกำหนดนโยบายของภาคการเมืองท้องถิ่นที่ต้องให้ประชาชนร่วมกันกำหนดให้กับนักการเมืองเพื่อใช้เป็นกระบวนการทำงานในเชิงนโยบายให้มากขึ้น หรือกำหนดไว้ว่า หากมีการเลือกตั้งและมีนโยบายอย่างไร ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในนโยบายดังกล่าว และให้ผู้สมัครใดไปดำเนินผ่านการลงคะแนนเสียงพร้อมระบุนโยบายไปพร้อมๆกัน จะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความคิดของตนเองที่สะท้อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้มากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ตรงจุด

ประการที่ 3 เพิ่มพลังสื่อสารมวลชนและเปิดช่องสำหรับสื่อระดับท้องถิ่นให้บทบาทในการทำหน้าที่ให้ความรู้ ซึ่งสื่อในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการชักนำและชี้ทิศทางการเลือกได้อย่างมากแต่กฎหมายกำหนดไม่ให้สื่อเข้าไปเกี่ยวข้องมากนักทำให้ในช่วงเลือกตั้งบทบาทของสื่อระดับต่างๆ กลัวที่จะมีความผิดจึงไม่ค่อยสนใจการเมืองมากนักแต่ด้วยการสื่อสารทางการเมืองเป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่อง วาทวิทยาการเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง (ยุทธพร อิศรชัย, มปป. : 5) เพราะฉะนั้น อิทธิพลของสื่อบุคคลและสื่อมวลชนยังมีผลต่อการรับข่าวสารทางการเมืองรวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (ธวัชกร บุญศรี, 2556 : ข) ซึ่งเป็นไปในทั้งทางบวก คือ ความรู้สึกในเชิงบวก คือ ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อคอยตรวจสอบการทำงานใช้งบประมาณของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล และติดตามตรวจสอบการทำงานของฝ่ายค้านกับความสามารถในการคานอำนาจรัฐ การคานใน ลักษณะสืบสวนสอบสวนเพื่อทำความจริงให้ปรากฏ การใช้ข้อมูลที่เป็นจริงมาบอกต่อสื่อมวลชนและประชาชน และในทางลบ คือ ความรู้สึกในเชิงลบ คือ ความรู้สึกหมดศรัทธา ขาดความเชื่อถือในตัวนักการเมืองและความไม่โปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดิน ข่าวการคอร์รัปชันในทุกรูปแบบที่เกิดจากนักการเมืองเป็นส่วนใหญ่ ข่าวสารเรื่องการซื้อสิทธิ์ขายเสียงจากทุกพรรคการเมืองที่เหมือนๆ กัน (ณัฐนันท์ ศิริเจริญ, มปป. : 1) เพราะแม้ว่าสื่อจะมีอิทธิพลที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองก็ตาม แต่ด้วยกฎหมายห้ามการโฆษณาหาเสียงต่างๆ ซึ่งเชื่อว่า จะทำให้ประชาชนยิ่งห่างไกลจากการเมืองมากยิ่งขึ้นแต่กระนั้น สื่อถูกนำไปใช้ทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนจะช่วยเร่งการเจริญเติบโตทางความรู้และช่วยกิจกรรมทางการเมืองได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเพิ่มไปที่พื้นที่ภาคการเมืองท้องถิ่นที่มีการติดตามตรวจสอบอย่างเข้มงวดต่อการนำไปใช้ในทางการเมืองก็อาจจะเป็นประโยชน์มากกว่าเป็นโทษ

ประการที่ 4 เพิ่มพลังการติดตาม ตรวจสอบและระบบประเมินการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น เพราะการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลจะเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรเดียว

ที่พยายามทำหน้าที่ดังกล่าวแต่ด้วยเหตุต่างๆ ขององค์กรที่ขาดพลังและระบบติดตามข้อมูลจากประชาชน ซึ่งจะมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากกว่า (โกวิทย์ พวงงามและคณะ, 2557 : 43) รวมทั้งสื่อสารมวลชน ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ทั้งนี้ การเข้าไปติดตาม ตรวจสอบ ประเด็นความผิดปกติจะได้รับความร่วมมืออันดี ประเด็นใหญ่ที่ใครๆ ก็ไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องและไม่ให้ข้อมูลใดๆ นอกจากนี้ด้านสื่อก็ไม่สามารถทำหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบได้เพราะกลัวผิดกฎหมายในขั้นนำทางการเมืองและมีผลต่อรูปคดี อีกทั้งฝ่ายประชาชนก็ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการติดตาม ตรวจสอบ เหลือไว้แต่การประเมินแบบผิดๆ ถูกๆ ซึ่งเหลือความหวังเดียวที่สามารถทำได้ก็คือ การยกสถานะสร้างพลังไปที่สถาบันทางการเมืองภาคประชาสังคมที่รวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนความรู้ และการติดตามตรวจสอบการเมืองระดับท้องถิ่น ที่กฎหมายสามารถรองรับการทำงานควบคู่กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำท้องถิ่นนั้นๆ โดยนำไปผู้เชี่ยวชาญและมีความรู้ทางการเมืองการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันให้มากที่สุดก่อนจะเป็นเครื่องมือของนักการเมืองระดับท้องถิ่น ฝ่ายการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะกิจกรรมให้กับสถาบันทางการเมืองดังกล่าว

ประการที่ 5 ลดอิทธิพลและบทบาทของผู้นำชุมชนในการทำหน้าที่ในช่วงมีการเลือกตั้ง เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำอื่นๆ ถูกนำไปใช้ในการผลักดันคะแนนเสียงของนักการเมืองระดับชาติ ให้ได้รับการเลือกตั้งมาทุกยุคทุกสมัย เพราะความผูกพันในลักษณะผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกันทำ จึงทำให้ผู้นำระดับท้องถิ่นหรือชุมชนกลายเป็นหัวคะแนนเสียงของพรรคการเมืองไปโดยความตั้งใจ ผลการวิจัยของ เตชะ คำเกิด (2554 : ก) ทำให้เกิดความน่าสนใจอย่างมาก พบว่า คนกลางจึงมักจะเป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งอาศัยช่องทางนี้ ติดต่อกับกลุ่มผู้นำท้องถิ่นในการระดมคะแนนเสียงชักชวนให้ประชาชนลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองนั้นๆ วิธีการที่ผู้นำท้องถิ่นเข้าไปมีบทบาท และอิทธิพลต่อประชาชนในชุมชน พบว่าการจูงใจให้ประชาชนตัดสินใจ ลงคะแนนเสียงให้พรรคใดพรรคหนึ่ง ส่วนใหญ่จะขึ้นกับหัวคะแนนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย จูติมา อิมรตัน (2558 : 67) ระบุว่า หัวคะแนนของผู้สมัครมีผลค่อนข้างมาก เนื่องจาก หัวคะแนนของผู้สมัครส่งผลโดยตรงกับผู้สมัครเนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ความสำคัญกับหัวคะแนนเป็นอย่างมาก ซึ่งหัวคะแนนจะต้องมีความน่าเชื่อถือ และเคยช่วยเหลือคนในท้องถิ่นมาก่อนก็จะได้ความไว้วางใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น การผู้สมัครทางการเมืองรู้จักมักคุ้นกับผู้นำชุมชนทำให้ผลการเลือกตั้งไม่ยุติธรรมสำหรับนักการเมืองอื่นๆ แต่ก็ไม่สามารถเอาผิดได้เพราะไม่มีหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดดังกล่าว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอาจจะต้องออกระเบียบกฎหมายในทางการเมืองมากขึ้น ผ่านกำหนดโทษและวิธีการปฏิบัติตัวอย่างเข้มงวดในช่วงการเลือกตั้งให้มากที่สุดเพื่อปลดปล่อยอำนาจทางการเมืองที่โยนโยนด้วยระบบอุปถัมภ์กับผู้นำชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากการเป็นหัวคะแนนอย่างไม่เป็นทางการต้องเอาผิดให้เห็นเป็นตัวอย่าง และผลักดันกิจกรรมการเลือกตั้งให้อยู่กับสถาบันภาคประชาสังคมผ่านการแสวงหาข้อมูลเชิงลึกให้มากขึ้นและลดบทบาทของการทำหน้าที่ของผู้นำชุมชนไม่ให้เกี่ยวข้องใดๆ ในกิจกรรมการหาเสียงของนักการเมืองระดับท้องถิ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

บริบทและการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายในสายประชาชนไม่ได้ช่วยเหลือในกิจกรรมการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นในทางความรู้ รวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอิทธิพลและนายทุนที่ร่ำรวย

เข้ามาเพื่อหวังการสัมปทานการทุจริตและปกป้องธุรกิจของของเองที่ผูกโยงกับผู้นำชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ซึ่งบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินการติดตาม ตรวจสอบการกระทำผิดในลักษณะดังกล่าวได้เพราะเกรงกลัวอิทธิพลในท้องถิ่นนั้นๆ ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลใดๆ ได้ยังคงมีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอยู่อย่างนั้นโดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีพลังอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกตั้งผู้สมัครให้ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งหากปล่อยไว้อย่างนี้แล้วเมื่อไรการเมืองท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาแม้ว่าจะกฎหมายออกมากมายนับแต่รัฐธรรมนูญแต่รูปแบบและวิธีการยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า อาจจะต้องเริ่มต้นการพัฒนาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นด้วยการเข้าไปมองที่ระบบการส่งเสริมการศึกษาผ่านระบบการศึกษานอกโรงเรียน หรือกลไกการทำงานของโรงเรียนประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นรวมทั้งนักการเมืองและประชาชนต้องผ่านประกาศนียบัตรในระดับภาคความรู้ทางการเมือง อีกทั้งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องออกระเบียบกฎหมายเพื่อการรองรับการออกแบบเชิงนโยบายที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดของภาคการเมืองท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับพลังสื่อสารมวลชนและเปิดช่องสำหรับสื่อระดับท้องถิ่นให้บทบาทในการทำหน้าที่ให้ความรู้ให้สามารถทำงานภายใต้บริบทความโปร่งใส ตรวจสอบได้ อีกทั้งการเพิ่มพลังการติดตาม ตรวจสอบและระบบประเมินการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นผ่านสถาบันภาคประชาสังคมโดยมีบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น และการลทธิอิทธิพลและบทบาทของผู้นำชุมชนในการทำหน้าที่ในช่วงมีการเลือกตั้งที่สามารถปกป้องอุดมการณ์ทางการเมืองไม่ให้อยู่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเป็นหัวคะแนนให้กับผู้สมัครทางการเมืองใดๆ และการเอาผิดผู้นำชุมชนที่ละเมิดกฎหมายให้เป็นกรณีตัวอย่าง ดังนั้น การพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นไทยจะต้องดีกว่านี้หากทั้งหน่วยงานรัฐและภาคประชาสังคมสามารถผสานพลังทั้งหมดเพื่อยกสถานะกิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางประชาธิปไตยที่ทุกคนมองเห็นแสงสว่างปลายอุโมงค์ของตนเองก่อนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแบบฉบับของสังคมไทย

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงามและคณะ. (2557). บทบาทสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย : ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*. ปีที่ 7. ฉบับที่ 1. (เดือนมกราคม – เมษายน) : 43
- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ (2557). *การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จรัส สุวรรณมาลา. (มปป.). *วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย*. คณะบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์และคณะ. (2562). การเมองและการจัดการปกครองท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา. *วารสารสหวิทยาการวิจัย*. (ฉบับบัณฑิตศึกษา). ปีที่ 8. ฉบับที่ 1. (มกราคม-มิถุนายน) : 60.
- เดชา คำเกิด. (2554). บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการเลือกตั้งระดับชาติ และท้องถิ่น อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *รายงานการวิจัย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตศรัทธาเชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่”
วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์สาปูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ชวัลกร บุญศรี. (2556). สื่อที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษา การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเวทีราชดำเนินปี 2556. **นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธนัชฐา สุขะวัฒน์. (2551). **สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานพัฒนาประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด.
- ฐิติมา อิมรัตน์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองคํการบริหารส่วนตำบลโขม่ง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี. **ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. (2559). บทบาทของการกระจายอำนาจกับการส่งเสริมการเมืองภาคประชาชนศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานีในช่วงปี พ.ศ. 2554-2555. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ 12. ฉบับที่ 2. (กรกฎาคม—ธันวาคม) : 189.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (มปป.). **ผลกระทบจากการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากผู้ดำเนินรายการเล่าข่าวการเมืองผ่านทางสื่อที่วิวัฒนาการและสื่อวิทยุชุมชนกรณีศึกษา: สถานีสุวรรณภูมิและคลื่นประชาธิปไตย 92.25 MHz**. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- บุศรา โพธิสุข. (2558). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (มปป.). **หลักและแนวทางการศึกษาการเมืองท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุทธพร อิศราย. (มปป.). **แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ. (มปป.). **ประชาธิปไตยกับบทบาทสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีไทย**. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ**. สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2554). **บทวิเคราะห์ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า,
- วัชรภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ. (2558). **การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการปกครองส่วนท้องถิ่น**. สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วันชัย หวังสวาสด. (2560). รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**. ปีที่ 4. ฉบับที่ 1. (มกราคม – เมษายน) : 60.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2556). การเมืองในกระบวนการกระจายอำนาจ : ศึกษาผ่านบทบาทของนักวิชาการข้าราชการนักรเมือง และประชาชน. **วารสารธรรมศาสตร์**. ปีที่ 32. ฉบับที่ 1. (มกราคม-เมษายน) : 67.
- สากล พรหมสถิตย์และนพดล ธีระวงศ์ภิญโญ. (2561). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง**. รายงานสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 7/2561 “รัฐประศาสนศาสตร์ไทย 4.0 : ประชาธิปไตย นวัตกรรม และความท้าทาย”, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.